

آمار اشتغال ناقص و بیکاری پنهان روبه افزایش است

گزارش کمیسیون ویژه حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی در باره «آسیب شناسی وضعیت شاغلان و بیکاران با رویکرد حمایتی» توسط رحیم زارع، سخنگوی این کمیسیون در صحن علنی مجلس قرائت شد. این گزارش به آسیب شناسی وضعیت شاغلان و بیکاران با رویکرد حمایتی، سیاست های اقتصادی افزایش اشتغال و کاهش بیکاری پرداخت و در این راستا، مولفه هایی ازجمله نرخ مشارکت پایین، اشتغال جوانان، روند فزاینده اشتغال ناقص، بیکاری پنهان عدم تطابق تحصیلی بین زنان، فقدان آمار واقعی بیکاری را از جمله آسیب های اصلی عرصه اشتغال در کشور معرفی کرد.

دوشنبه ● ۵ آذر ۱۳۹۷ ● شماره صد و هفتادونه

ا ت ی ۷ ع ه ن ۰

ویسره

سیاست اجتماعی

واکاوی تاثیر تحریم ها بر حوزه رفاه و اقشار مختلف در گفت و گو با دکتر مهدی ناجی، اقتصاددان و استاد دانشگاه

فرماندهی متمرکز؛ راه مقابله با تحریم ها

وضعیت فعلی کشور دیگر تاب فرایندهای ناپهینه و ساختار پرهزینه و نابرابر فعلی را ندارد. دولت در این شرایط می تواند با اصلاح حکمرانی اقتصادی و با اجرای چند طرح اصلاح ساختاری بر توان جامعه برای سپری کردن روزهای سختی که در پیش داریم، بیفزاید.

اقدامات مناسب جبرانی زندگی آسیب پذیری خواهند داشت. شرایط رکود و تحریم می تواند بسیاری از صنایع و کسب و کارها را از چرخه فعالیت خارج کند و این اتفاق به سادگی می تواند به بیکار شدن هزاران کارگر منجر شود.

■ در حوزه اجتماعی آسیب تحریم، متوجه چه حوزه ای خواهد شد؛ نظام در مانی، تامین اجتماعی یا سبد مصرف؟

هر سه، متأسفانه تأمین داروی بیماران خاص ممکن است در شرایط تحریم با مشکل جدی روبه‌رو شود و هزینه‌های خانواده‌های این بیماران را به‌طور سرسام‌آوری افزایش دهد و در نتیجه تأثیر غیرقابل جبرانی در رفاه، سلامت و آموزش کل خانواده بگذارد. متأسفانه ما در کشور از یک نظام تأمین اجتماعی همه‌جانبه و فراگیر بی‌بهره هستیم و حمایت از خانواده‌های آسیب‌پذیر، تابع تمکن مالی دولت است. دولتی که خود از یک سو مشکلات مدیریتی دارد و از سوی دیگر به‌شدت متکی به درآمدهای نفتی است. بدیهی است اگر اهداف تحریم کنندگان در کاهش درآمدهای نفتی کشور حتی به طور نسبی محقق شود، خانواده‌ای آسیب‌پذیری که وابسته به حمایت‌های دولت هستند بیش از دیگران آسیب خواهند دید. مگر اینکه دولت هوشمندانه با برنامه‌ای هدفمند و موثر تمهینی بیندیشد تا از فشار تحریم‌ها بر این طبقات بکاهد. در مورد سبد مصرف و تحریم‌ها بد نیست به یک نکته اشاره کنیم. متأسفانه تحریم‌های جدید

در شرایطی رخ داد که کشور به‌خودی‌خود با مشکلات جدی اقتصادی روبه‌رو بود. به همین دلیل نمی‌توان همه مشکلات و مسائل کشور را متوجه تحریم‌ها دانست. موج جدید تورمی و حتی بحران ارزی اخیر الزاماً ارتباط مستقیمی با تحریم‌های جدید ایالات متحده آمریکا ندارد و حاصل برخی سیاست‌های نادرست اقتصادی در سال‌های گذشته هستند. در واقع اگر تحریم‌ها هم نبودند ما همچنان درگیر مسائلی از این دست بودیم. این موضوع باعث شده که گاه تفکیک علت مشکلات به‌سادگی ممکن نباشد. به‌عنوان مثال، به‌نظم می‌رسد بخش عمده افزایش اخیر نرخ شیر در سبد مصرف خانوار چندان

نمای فزودگی

متأسفانه تأمین داروی بیماران خاص ممکن است در شرایط تحریم با مشکل جدی روبه‌رو شود و هزینه‌های خانواده‌های این بیماران را به‌طور سرسام‌آوری افزایش دهد و در نتیجه تأثیر غیرقابل جبرانی در رفاه، سلامت و آموزش کل خانواده بگذارد. دولت باید هوشمندانه و با برنامه‌ای هدفمند و موثر، تمهیدی بیندیشد که از فشار تحریم‌ها بر این طبقات بکاهد.

گزارش کمیسیون ویژه حمایت از تولید ملی و نظارت بر اجرای اصل ۴۴ قانون اساسی در باره «آسیب شناسی وضعیت شاغلان و بیکاران با رویکرد حمایتی» توسط رحیم زارع، سخنگوی این کمیسیون در صحن علنی مجلس قرائت شد. این گزارش به آسیب شناسی وضعیت شاغلان و بیکاران با رویکرد حمایتی، سیاست های اقتصادی افزایش اشتغال و کاهش بیکاری پرداخت و در این راستا، مولفه هایی ازجمله نرخ مشارکت پایین، اشتغال جوانان، روند فزاینده اشتغال ناقص، بیکاری پنهان عدم تطابق تحصیلی بین زنان، فقدان آمار واقعی بیکاری را از جمله آسیب های اصلی عرصه اشتغال در کشور معرفی کرد.

کتینو | ۰۷

یادداشت

معصومه آقاپور ●

عبور از تحریم‌ها، هم جسارت می‌خواهد هم خرد جمعی

هنوز در ابتدای تحریم‌ها قرار داریم. از این رو به‌درستی نمی‌توان ارزیابی کاملی از میزان تأثیر تحریم‌ها بر سبد کالا، معیشت و مصرف خانوارها و طبقات اجتماعی و اقتصادی مختلف ایران ارائه داد. اما فقدان این ارزیابی، به معنی دست‌بسته و بی‌تفاوت بودن دستگاه‌های مسئول نیست. در جلسه‌ای که با حضور وزرای اقتصاد و مدیران عامل بانک‌ها در کمیسیون اقتصاد برگزار شد، تأکید شد که گروه اقتصادی ضدتحریم در وزارت اقتصاد تشکیل شود. در این گروه، چند نماینده از کمیسیون اقتصادی مجلس نیز حاضر خواهند بود تا از نزدیک مسائل و جریان‌های مربوط به مقابله با تحریم را رصد کنند. وظیفه این گروه، رصد دائم و آنی تحریم‌ها، گره‌های موجود در مقابله با تحریم‌ها و اثرات آن بر اقتصاد بخش‌های مختلف است تا پس از انتقال آن به نهادهای مرتبط، به سرعت در پاره آن‌ها تصمیم‌گیری شود. یکی از شیوه‌های مقابله با تحریم‌ها در شرایط امروز می‌تواند کمک‌کردن به سهولت تبادلات بانکی باشد. از این رو در این جلسه، زمینه‌ها و راهکارهای تسهیل تبادلات بانکی بررسی و سازوکارهایی نهایی شد. در حوزه اقتصاد خرد هم کمیسیون به‌همراه دستگاه‌های مسئول در دولت، توجه ویژه‌ای به اقشار آسیب‌پذیر داشته است. در جلسه بررسی تأثیر تحریم‌ها بر این اقشار به همراه وزرای اقتصاد و صنعت، معدن و تجارت، بسته‌های حمایتی برای این اقشار پیش‌بینی شد. همچنین برای کارمندان دولت نیز این طور طراحی شد که بخشی از حمایت‌ها به‌صورت افزایش حقوق باشد و بخش دیگری از فشارها با بسته‌های حمایتی جبران شود که این بسته‌ها نیز به نوبه خود، می‌تواند بر حسب لزوم، نقدی یا غیرنقدی باشد. تدبیر برای تنوع در بسته‌های حمایتی، مشروط بر راهبرد کلان‌تری از سوی دولت برای حمایت از اقشار مختلف است، زیرا اگر بسته‌های مختلفی به‌صورت غیرنقدی طراحی و ارائه شود، در نهایت به کنترل حجم نقدینگی کمک خواهد کرد که این امر به نوبه خود باعث کنترل تورم نیز می‌شود. می‌دانیم که افزایش تورم در هر دوره، فشار مضاعفی است که خانوارهای ایرانی، علاوه بر تحریم‌ها در زندگی خود احساس می‌کنند. به همین منظور، دولت و مجلس تصمیم گرفته‌اند با طراحی بسته‌های حمایتی غیرنقدی، گام‌های دیگری برای کنترل نقدینگی بردارند و این طور نباشد که به اسم حمایت، بر نقدینگی و در نهایت بر تورم افزوده شود. نکته دیگری که در این حمایت‌ها باید در نظر گرفته شود، داشتن اطلاعات و تصویر دقیق از جامعه هدف، در هر گام و برنامه مشخص است. در جلسه غیرعلنی که مهرماه گذشته به این مسئله اختصاص داده شد، نوع و میزان کمک‌ها به اقشار مختلف به‌ویژه اقشار آسیب‌پذیر تصویب شد. قرار است این کمک‌ها در مرحله نخست به‌صورت نقدی و در مراحل بعدی به شکل غیرنقدی به این خانواده‌ها ارائه شود. هدف اصلی این راهبردها، توجه به کالاهای اساسی این خانوارهاست تا در این زمینه مشکلی نداشته باشند. اما همانند بسیاری از تجربه‌های دیگر، به‌ویژه در این شرایط خاص، کشور نیازمند آن است که اطلاعات دقیقی از تعداد این خانوارها و نوع نیازهای آنان داشته باشد. در این صورت هم جامعه هدف به‌خوبی مشخص می‌شود و هم اطمینان حاصل می‌کنیم که میزان هدررفت کمک‌ها اندک خواهد بود. شاید برخی از دولت یا مجلس یا حاکمیت انتظار کارهای خارق‌العاده برای مواجهه با شرایط دشوار پیش رو داشته باشند. خطاب به آنان و حتی خود ما باید گوشزد کرد که همه این تمهیدات به معنای بی‌اثر کردن تحریم‌ها نیست و مدیریت اثرات تحریم‌ها ساده نخواهد نبود. تحریم‌ها موجب شده اقتصاد ایران به جاده‌ای پرپیچ‌وخم و مه‌آلود تبدیل شود. عبور از چنین جاده‌ای، نیازمند تدابیر بیشتری نسبت به یک شرایط آفتابی و در روشنی روز است. از این رو، از سه‌قوه کشور، از مجلس به‌عنوان نهاد نظارتی و ریل‌گذاری، دولت به‌عنوان قوه‌مجریه و قوه قضائیه به‌عنوان نهاد نظارتی و قضایی انتظار می‌رود با آگاهی بیشتر، اما جسورانه‌تر و ریسک‌پذیرتر در چنین جاده‌ای حرکت کنند.

دبیر اول کمیسیون اقتصادی مجلس

باشیم که نه تنها به حل مسئله کمکی نمی‌کنند، بلکه با گرفتن تصمیم‌های نابجا راه را برای کنش‌های مطلوب و موثر فعالان داخلی هم می‌بندند.

■ این برنامه، باید چه رویکردی را اولویت خود قرار دهد تا بخش‌های مختلف تحت حمایت بتوانند از تبعات تحریم عبور کنند؟

به نظر، در شرایط فعلی نیازمند یک نظام بازتوزیع سریع و هدفمند هستیم. دقت کنید در طول تاریخ معمولاً تصمیم‌های سخت در شرایط سخت گرفته می‌شوند. به نظر می‌رسد در حال حاضر زمان گرفتن برخی از این تصمیم‌های سخت است. شرایط دشوار فعلی به ما اجازه نمی‌دهد با نظام حکمرانی اقتصادی ناکارآمد خود ادامه دهیم. وضعیت فعلی کشور دیگر تاب فرایندهای ناپهینه و ساختار پرهزینه و نابرابر فعلی را ندارد. دولت در این شرایط می‌تواند با اصلاح نظام حکمرانی اقتصادی و با اجرای چند طرح اصلاح ساختاری ضمن اینکه به جامعه این پیام را دهد که عزمی جدی برای بهبود وضع موجود دارد، بر توان جامعه برای سپری کردن روزهای سختی که در پیش داریم، بیفزاید. یکی از ایده‌هایی که در این خصوص قابل طرح است، اصلاح نظام یارانه‌های پنهان و تبعیض آمیزی است که سال‌هاست خانوارهای ثروتمند و مرفه را بهره‌مند کرده و کمتر نصیب خانوارهای ضعیف شده است. به‌عنوان مثال، یارانه حامل‌های انرژی مانند بنزین و گازوئیل و حتی برق و آب، سرکوب قیمتی در سال‌های مدید باعث شده خانوارهای مرفه که مصرفشان چندین برابر خانوارهای ضعیف است، از این ارزانی منتفع شوند. یک پیشنهاد ساده، حذف این یارانه‌ها به همراه ایجاد یک نظام بازتوزیع منابع و درآمدها – همانند نظام جامع تأمین اجتماعی – است، به‌طوری‌که خانواده‌های پرمصرف هزینه مصرف خود را بپردازند و دولت بتواند از آن محل، حمایت بیشتری از طبقات ضعیف انجام دهد.

■ در میان همه این مسائل، آیا شفافیت نسبت به پیامدهای تحریم، می‌تواند زمینه‌ساز همراهی مردم شود یا خیر؟

بدون شک، این شفافیت می‌تواند بخش قابل توجهی از بار احساسی فشار بر مردم را کاهش دهد. بسیاری از مردم واقعاً نمی‌دانند چه اتفاقی افتاده و چه در پیش دارند. آن‌ها نمی‌دانند دولت‌مردان و اققا برای مدیریت تحریم‌ها چه می‌کنند. معمولاً آنچه در اخبار انعکاس می‌یابد کلی، سیاست‌زده و گاهی شعارزده است و به آگاه‌سازی و نظارت مردم کمک چندانی نمی‌کند و به آن‌ها امکان ارزیابی عملکرد مسئولان را نمی‌دهد. عدم اطمینان از آینده به‌شدت از کیفیت زندگی آنان کاسته و آن‌ها را نسبت به آینده خود نگران کرده است. لازم است دولت و حاکمیت بیش از پیش با مردم صحبت کند، آنان را از روند تصمیم‌های خود آگاه کند، از آن‌ها بازخورد بگیرد و آن‌ها را برای مدیریت این شرایط آموزش دهد.

مر تفضی کلپور ●

روزنامه‌نگار ●

تحریم‌ها از راه رسیده‌اند، اما هنوز ارزیابی دقیقی از تأثیرات آن نداریم. می‌دانیم تحریم‌هایی تأثیر نخواهند بود، چه بسا پیامدهای سختی هم خواهند داشت، اما به روشنی مشخص نیست که در هر حوزه، باید منتظر چه عواقبی باشیم. در حوزه رفاهی تحریم چه خواهد کرد یا در حوزه درمان؟ برای بازنشستگان و کارگران و زنان چه؟ چنین پرسش‌هایی، به ما می‌گوید که راه مقابله با تحریم‌ها، تک‌خطی نیست. انتظار داشتن مدیریت با فرماندهی واحد برای مقابله با تحریم‌ها طبیعی است، اما نباید انتظار داشت این فرمانده برای همه حوزه‌ها، فرمان یکسان صادر کند. هر بخش، بسته به میزان مخاطراتی که با آن روبه‌رو خواهد بود، باید نسخه مجزایی برای مواجهه با شرایط تحریمی داشته باشد. البته برای همه این بخش‌ها، یک نسخه واحد می‌توان نوشت و آن، چیزی جز شفافیت نیست. به عبارت دیگر، مردان وزناتی که ذیل بخش‌های مختلف نظام رفاهی و تأمین قرار می‌گیرند، باید به روشنی بدانند که چه مسائل و مشکلاتی پیش روی آنان است و تصمیم‌سازان، چه اندیشیده و چه راهکاری تدوین کرده‌اند. اما همان‌طور که دکتر مهدی ناجی گفته است، دست کم تا الان چنین ارزیابی رخ نداده است. ناجی، هم استاد اقتصاد دانشگاه تهران و هم معاون اقتصادی مرکز بررسی‌های استراتژیک ریاست جمهوری است. او در پاسخ مکتوب به پرسش‌های «آیینو» ضمن تأکید بر اینکه اساساً نمی‌توان منکر تأثیرات تحریم‌ها شد، معتقد است که در مقایسه با کارگران و بازنشستگان، کارمندان احتمالاً کمترین مشکلات را تحمل خواهند کرد. او در عین حال می‌گوید که نمی‌توان همه مشکلات کشور را متوجه تحریم‌ها دانست، چرا که موج جدید تورمی و حتی بحران ارزی اخیر لزوماً ارتباط مستقیمی با تحریم‌های جدید ایالات متحده آمریکا ندارد و حاصل برخی سیاست‌های نادرست اقتصادی در سال‌های گذشته هستند. پاسخ‌های او به پرسش‌های ما را بخوانید.

■ آیا تحریم‌ها می‌تواند بر نظام رفاهی ایران تأثیرگذار باشد؟

طبیعتاً بله، اصلاً اجازه دهید سوال را به شکل دیگری مطرح کنیم و بپرسیم، آیا ممکن است تحریم‌ها نظام رفاهی کشور را تحت‌تأثیر قرار ندهند؟ آن موقع خواه‌م گفت بسیار بعید، بلکه غیرممکن است. طبیعی است که جنس این تحریم‌ها مالی و اقتصادی هستند. تقریباً هیچ‌پدیده کلان اقتصادی وجود ندارد که اثر کاملاً یک‌تأختی بر گروه‌ها و طبقات مختلف در جامعه داشته باشد. مسلماً در هر رخداد اقتصادی، خوب باشد یا بد، برخی گروه‌ها بیشتر تحت‌تأثیر قرار خواهند داشت و برخی کمتر. در پدیده تحریم‌ها به دلایل مختلف به نظر می‌رسد طبقات آسیب‌پذیر و فقیر بیشتر تحت‌تأثیر خواهند بود. اولاً این گروه‌ها هیچ توان و پناهی برای دفاع از خود در مقابل حوادث نامطلوب اقتصادی ندارند؛ نه بيمه‌ای دارند، نه پس‌اندازی، نه سرمایه و ثروتی تا بتوانند در شرایط خاص و در روز مبادا از آن موهبت‌ها استفاده و فشار جدید را تحمل‌پذیرتر کنند. ثانیاً، در شرایط تحریم طبیعتاً نهاده‌ها و سازمان‌های حمایتی دولتی هم با مشکلات عدیده‌ای برای حمایت از اقشار آسیب‌پذیر روبه‌رو خواهند بود، چون از یک سو تعداد خانوارهای متقاضی حمایت به سرعت افزایش می‌یابد و از سوی دیگر منابع مالی دولت برای حمایت از این خانوارها در تنگنا قرار خواهد داشت، بنابراین شرایط فعلی، نظام رفاهی ویژه خود را می‌طلبد تا خانوارهای فقیر و آسیب‌پذیر بتوانند دشواری‌های روزافزون پیش رو را تحمل کنند.

■ از میان کارگران، کارمندان و زنان خانه‌دار و بازنشسته‌ها... کدام بخش آسیب بیشتری متحمل خواهد شد؟

پاسخ به این سوال ساده نیست، چون در هر کدام از این گروه‌ها هم افراد و هم خانوارها شرایط متفاوتی دارند. با این حال احتمالاً از بین این چند گروه، کارمندان دولت کمترین آسیب را متحمل خواهند شد، چون لااقل از امنیت شغلی برخوردار هستند، هرچند با توجه به تورم شدیدی که در پیش خواهد بود و با توجه به ثبات نسبی حقوق کارمندان، آن‌ها هم روزهای دشواری در پیش خواهند داشت. کارگرانی که در صنایع مختلف مشغول هستند (بسته به نوع صنعت) ممکن است شرایط بسیار ناپایداری را تجربه کنند و در صورت تدبیر نشدن